

THE INTERDISCIPLINARY CHARACTER OF LITERARY IMAGOLGY

Elisaveta Iovu

PhD Student, The University of State „Dimitrie Cantemir”, Republic of Moldova

*Abstract:*The paper reflects the interdisciplinary character of literary imagology. The working methods of literary imagology are evaluated through the grid of several concepts, such as interdisciplinarity, transdisciplinarity, intradisciplinarity, multidisciplinary and pluridisciplinarity. Literary Imagology collaborates with the other humanities, due to the fact that the majority study in one way or another the image of the Other, which is, moreover, the object's study of literary imagology. From these considerations, the imagology is in an interdisciplinary field with: comparative literature, history of mentalities, social psychology, ethnopsychology, philosophy, anthropology, sociology and so on. Their common concerns are the subject of this article.

*Keywords:*Interdisciplinarity, transdisciplinarity, intradisciplinarity, multidisciplinary, pluridisciplinarity, comparative principle, method principle, theory principle.

Imagologia literară este o disciplină care studiază totalitatea imaginilor/ etnotipurilor/ imagotipurilor /stereotipurilor despre o persoană/ grup etnic/ națiune /cultură străină, așa cum apar acestea în operele literare. În procesul de elaborare a instrumentelor de lucru, imagologia literară a colaborat și a recurs la instrumentele altor științe umaniste, necesare ei pentru o analiză complexă a Celuilalt.

Despre caracterul interdisciplinar al imagologiei s-a vorbit încă de când aceasta se profila în cadrul literaturii comparate. Jean Marie Carré, pionerul imagologiei literare, atenționează, în 1920, că: „la baza literaturii comparate există un studiu al psihologiei colective și al psihologiei individuale, [...] pentru o astfel de cercetare, o metodă strict istorică este indicată. Dar [...] trebuie să satisfacă două cerințe: să evedențieze, pe de o parte, fenomenul de opinie și, pe de altă parte, individualitatea” [1, p. VI-VII]. De atunci, mai mulți comparatiști din diferite arealuri lingvistice au accentuat aspectul interdisciplinarității imagologiei în studiile lor. De exemplu, Klaus Heitman o consideră o „disciplină ce năzuiește să devină o prețioasă auxiliară a cercetării istorice tradiționale”, care implică – și aplică – observațiile făcute de un larg evantai de științe, ce cuprinde segmentul de la psihologia socială a națiunilor la etnologie, de la istoria generală la aceea a mentalităților, de la studiul folclorului la literatura comparată” [2, p. 6-7]. Imagologia este abordată ca o „disciplină de graniță interdisciplinară” [3], având legături strânse cu celelalte științe umaniste: istoria, sociologia, psihologia, etnologia, istoria mentalităților etc. Cu siguranță, „imagologia nu este monopolul unei singure științe, fiind revendicată de politologie, literatura comparată, de antropologie, de sociologie, istorie sau psihologie.

Caracterul de sinteză al disciplinei ar favoriza teoretic cooperarea și interdisciplinaritatea” [4, p. 58]. În acest sens este relevantă și contribuția psihologilor români, care susțin că imagologia este „o abordare tipică unei interdisciplinarități structurale”, situându-se „la granița (mereu flexibilă) a psihologiei sociale, istoriei, sociologiei ori literaturii comparate, întreține relații speciale cu antropologia culturală și etnologia, substratul ei fiind precumpănitor unul etnopsihologic” [5, p. 72]. Cercetătorul olandez Núria Arbonés Aran este de părerea că discipline precum imagologia, care au provenit din studiile literare comparate, au făcut deja un salt similar în interdisciplinaritate și că „în acest caz, deplasarea a avut loc din cauza creșterii conștientizării unor cercetători din

domeniu care fac comparația producției literare între diferite țări sau limbi, de exemplu, au implicat în mod necesar reconsiderarea unor ipoteze fixe privind diferențele naționale.” [6, p. 42].

După cum observăm, imagologia a apărut pentru a răspunde la mai multe întrebări, pe care le ridică astăzi domeniul studiilor culturale. Faptul că prin analizele sale ea facilitează conexiunea unor metodologii și asigură legătura între diferite discipline de cercetare o avantajează mult, căci, după cum observă M. J. Simões, aceasta reușește să exploreze în acest fel „unicitatea a unui fel de «*in between*» – un spațiu relațional fundamental” [7, p. 81], iar perspectiva analitică multidisciplinară a imagologiei ne va ajuta să înțelegem mai bine natura relațiilor complexe dintre literatură și societate.

Există fără doar și poate o legătură strânsă între toate științele umaniste, așa cum se întâmplă și între cele reale sau exacte. Între discipline pot avea loc mai multe procese, precum cele numite: interdisciplinaritate și transdisciplinaritate. Conceptul de *interdisciplinaritate* reprezintă procesul în care are loc un „transfer de concepte și metodologie dintr-o disciplină în alta, pentru a permite abordarea mai adecvată a problemelor cercetate” [8, p. 498]. Pe de altă parte, există și fenomenul *transdisciplinarității*. Acesta prevede, așa cum indică și prefixul „trans”, „ceea ce se află în același timp între discipline, înăuntrul diverselor discipline, precum și dincolo de orice disciplină. Finalitatea acestei abordări complexe constă în înțelegerea lumii prezente, unul dintre imperativele ei fiind unitatea cunoașterii” [9, p. 53]. Imagologia literară își desfășoară cercetarea într-un câmp interdisciplinar și acest lucru se întâmplă din două considerente. Mai întâi, pentru că majoritatea disciplinelor umaniste studiază într-un fel sau altul imaginea Celuilalt, care este obiectul de analiză al imagologiei. În al doilea rând, fiind încă o disciplină tânără, imagologia are nevoie să împrumute concepte și metode din sistemele teoretice și metodologice ale altor discipline.

Steven Tötösy de Zepetnek compară „interdisciplinaritatea” cu o umbrelă [10, p. 79], cu contururi imprecise din punct de vedere taxonomic, dar care se rotesc în jurul unei singure axe. În viziunea cercetătorului ungar, noțiunea de *interdisciplinaritate* se reperează pe două principii de bază atunci când se referă la legătura literaturii (literaturii comparate) cu celelalte științe umaniste. Acestea sunt *principiul comparativ* și *principiul metodei*. *Principiul comparativ* prevede că literatura poate (sau ar trebui) să fie studiată de domenii ca istoria, psihologia sau de alte câmpuri ale expresiei artistice, precum filmul, muzica, artele vizuale etc. Acest principiu al interdisciplinarității în studiul literar este susținut tradițional de literatura comparată. *Principiul metodei* presupune împrumutul unui cadru metodologic de la unele discipline umaniste de către o disciplină mai tânără (cum este cazul imagologiei, de altfel), pentru a-și construi un sistem propriu și complex de analiză. Comparatistul ungar accentuează faptul că literatura trebuie cercetată împreună cu alte forme de exprimare artistică (artele vizuale, muzica, filmul etc.), dar și în colaborare cu alte discipline din domeniul științelor umane și sociale (istorie, sociologie, psihologie etc.). Obstacolul constă în lipsa unui cadru teoretic și metodologic. Această lipsă are ca rezultat dificultățile disciplinei de a se manifesta internațional în programele de învățământ superior¹.

Principiul metodei se realizează prin trei tipuri principale de precizie metodologică: *intradisciplinaritate*, *multidisciplinaritate* și *pluridisciplinaritate*. Aceste concepte metodologice sunt operate de către teoreticianul american Julie Thompson Klein în lucrarea sa „*Interdisciplinarity: History, Theory, Practice*” (1990) [11]. Steven Tötösy de Zepetnek a preluat terminologia cercetătoarei americane, pentru a demonstra caracterul interdisciplinar al literaturii comparate. Noi la rândul nostru, o vom prelua, pentru a demonstra caracterul

¹ Observăm că în Republica Moldova, disciplina „literatura comparată” este studiată doar în câteva Universități (USM, UPS „Ion Creangă”, USTiraspol), iar „imagologia” lipsește cu desăvârșire din programele instituțiilor de învățământ superior din țară.

interdisciplinar al imagologiei literare. Din start trebuie de menționat faptul că pentru imagologia literară este necesar de aplicat și principiul teoriei, care prevede împrumutul unor noțiuni teoretice pentru clădirea unui cadru teoretic amplu, în desfășurarea unei abordări complexe a personajului Celuilalt.

Fenomenul interdisciplinarității se manifestă în cadrul studiilor literare încă din secolul al XIX-lea, dar, începând cu anii '60 și '70, se desfășoară mai viguros și la un nivel înalt de performanță. Julie Thompson Klein, cercetătoare americană, propune trei tipuri de interdisciplinaritate: *intradisciplinaritate*, *multidisciplinaritate* și *pluridisciplinaritate*.

Intradisciplinaritatea are loc atunci când cercetarea imagologică este ținută înăuntrul marilor câmpuri/domenii, precum sunt științele umane sau sociale. Intradisciplinaritatea este raportată conceptual la primul principiu al interdisciplinarității, la principiul comparativ, dar se concentrează pe metodele împrumutate din sociologie, istorie sau psihologie. Acest tip de interdisciplinaritate a fost aplicat mai ales în cercetarea imaginii Celuilalt. Un exemplu concludent constituie lucrarea lui Waldemar Zacharasiewicz [12] sau Pádraic Frehan [13]. Studiul lui Waldemar Zacharasiewicz cuprinde eseurile (douăzeci și trei de articole) scrise de el în decursul a patruzeci de ani de cercetare în domeniul studiului alterității, al percepției și reprezentării țărilor străine, adică a Celuilalt. Acesta conține o varietate uluitoare de subiecte care acoperă secole și continente, de aceea este de un ajutor neprețuit pentru toți cei care sunt interesați de domeniul studiilor imagologice, culturale, istorice, psihologice și de concepte, cum ar fi *alteritate*, *etnocentrism* și *transnaționalism*.

Cartea lui Pádraic Frehan analizează imaginea de sine națională a Irlandei, așa cum a fost impusă în mediul Școlii Naționale Irlandeze, prin filiera poveștilor mitologiei celtice. Scopul acestei cărți este unul imagologic, adică analizele sunt concentrate pe ceea ce a făcut aceste povești ideologice. Studiul cuprinde o abordare sub trei aspecte: contextuală, intertextuală și textuală. Cercetarea se situează la punctul de intersecție a patru specialități: studiul istoric al naționalismului irlandez, istoria culturii și educației Irlandeze în secolul 20, imagologie și corpusul de lingvistică.

Multidisciplinaritatea are loc atunci când cercetătorul încearcă să rezolve o problemă de sorginte literară, recurgând la abordările teoretice și metodologice ale celor mai îndepărtate discipline, precum științele naturale, medicină, statistici etc. De exemplu, un text literar cu o temă și cu un conținut particular poate fi analizat cu ajutorul instrumentelor elaborate de meteorologie, geografie, istorie, antropologie etc. Cu alte cuvinte, multidisciplinaritatea presupune analize și cercetări angajând mai multe discipline. În domeniul imagologiei, lucrări care pot include acest tip al interdisciplinariții, reprezintă *Studia Imagologica 15* [14], sau *Studia Imagologica 21*[15].

Studia Imagologica 15, un studiu al autoarelor Laura Rorato și Anna Saunders, s-a concentrat pe imaginile culturale din mai multe domenii: film, literatură, mituri, expoziții muzeale și arhitectură. Acest volum reprezintă un interes pentru o largă varietate de discipline umaniste și prezintă o abordare interdisciplinară a problemelor de memorie culturală și formarea identității. În *Studia Imagologica 21*, Maria Bonaria Urban și-a propus să examineze modul în care a fost reprezentată Sardinia, oamenii și cultura ei. Autoarea analizează admirabil un corpus considerabil de texte literare și apoi trece la imagini cinematografice pentru a evalua elementele de continuitate, cum ar fi precum discontinuitatea dintre un mediu și celălalt.

Pluridisciplinaritatea vizează lucrul în echipă al cercetătorilor, care reprezintă diferite domenii. Dacă „interdisciplinaritatea înseamnă să rezolvi probleme și să răspunzi la întrebări care nu pot fi adresate satisfăcător utilizând metode și abordări singure” [11, p. 196], atunci este necesar de a schița cunoștințele cercetătorilor într-un câmp mai larg și mai variat de discipline. În acest context facem referință la cercetările din domeniul imagologiei realizate de istorici, psihologi, traducători etc. Prin urmare, pluridisciplinaritatea implică analize și

cercetări efectuate de o întreagă echipă de lucru cu participanți din diferite discipline. *Studia Imagologica* 14 [16] ilustrează acest tip de cercetare. Volumul urmărește să examineze și să exploreze diferitele aspecte de construcție a imaginilor din anturaj, legate de identitate și de reprezentare a Nordului, precum și interconexiunea dintre aceste probleme. Obiectivul proiectului reprezintă Islanda și imaginile Nordului. Se urmăresc efectele pe care le-au avut Islanda și oamenii săi asupra imaginii Nordului și cum acele imagini influențează islandezii și alte națiuni. Proiectul a fost dezvoltat prin cooperare interdisciplinară de cercetători din științele umaniste și sociale.

Thompson Klein identifică un set de întrebări sau obiective care vizează studiul interdisciplinar. În viziunea cercetătoarei, interdisciplinaritatea încearcă „să răspundă la întrebări complexe; să se adreseze aspectelor largi; să exploreze relațiile disciplinare și profesionale; să rezolve probleme care sunt dincolo de domeniul unei singure discipline; pentru realizarea unității cunoștințelor, fie pe o scară limitată sau la scară largă” [11, p. 187].

Noțiunile teoretice expuse de Thompson Klein și Steven Tötösy de Zepetnek pot fi abordate pe larg în domeniul imagologiei, pentru a demonstra legăturile inter- și transdisciplinare ale imagologiei literare. Științele umaniste se află într-o legătură strânsă și acest lucru se datorează faptului că ele au pe ordinea de zi reprezentarea omului în toată complexitatea lui. De remarcat că între toate acestea există și diferențe. Cu o explicație plauzibilă în acest sens vine cercetătorul român, Paul Cornea, care propune o clarificare a felului în care studiul literaturii (în special literatura comparată) se diferențiază de celelalte științe umaniste, idee pe care o putem colporta și în descrierea caracterului interdisciplinar al imagologiei literare. Teoreticianul român afirmă: „specificitatea literaturii (totodată și a imagologiei, *nota mea*) în raport cu alte practici discursive, constă tocmai în faptul că ea nu se limitează să ne «spună ceva», ceea ce fac în felul lor caracteristic și istoria, dreptul, psihologia etc.; importanța literaturii (imagologiei) rezidă în aceea că ne ajută să înțelegem «cum exprimă» celelalte practici mesajul pe care-l transmit” [17, p. 271].

În continuare vom încerca să evidențiem caracterul interdisciplinar/transdisciplinar al imagologiei literare și să ne referim la corelația cu disciplinele care ajută imagologia în vederea realizării unei cercetări complexe al reprezentării personajului Celuilalt în literatură.

Imagologia și Literatura comparată. Imagologia literară se află într-o legătură interdisciplinară și transdisciplinară cu literatura comparată, deoarece s-a născut și s-a dezvoltat de pe tărâmul acesteia². Ca și în cazul literaturii comparate, corpusul de texte aflate în vizorul imagologiei sunt în principal cele de sorginte literară. De aceea, între ele există, am putea spune, o legătură de „suflet”. Literatura comparată pretinde să demonteze prejudecățile, imaginile și stereotipurile apărute în operele literare, pentru a le reseta. Imagologia completează demersul acesteia cu cercetările legate de apariția, dezvoltarea și reprezentarea stereotipurilor.

Inițial, imagologia s-a bazat nemijlocit pe setul de instrumente de lucru ale literaturii comparate, însă s-a văzut că ea are nevoie de mult mai multe, în virtutea sferei ei de cercetare mult mai largi. Astfel că a trebuit să intre într-un câmp interdisciplinar. Totodată, ea imagologia are un material specific de cercetare. Cu toate acestea, atunci când vom analiza mai îndeaproape imagologia, susține cercetătorul german, Emer Kiziler, trebuie „în primul rând să fie explicată noțiunea de literatură comparată” [18, p. 4].

Imagologia literară are multe de învățat de la literatura comparată și va reveni la instrumentarul ei teoretic și metodologic ori de câte ori va fi nevoie în beneficiul unor

² Imagologia a evoluat inițial ca ramură a literaturii comparate și s-a aflat în cadrul ei o perioadă îndelungată. Mai exact, e vorba de un început în anul 1947, în care J.M. Carre schițează primele raționamente despre imagologie, și până în anii '80, când un alt comparatist francez, D.H. Pageaux, introduce noțiunea de „imagologie”. Poate fi luat în calcul și anul 2007, în care apare manualul de Imagologie a lui M. Beller și J. Leerssen. Este deja etapa în care imagologia literară are statut de disciplină autonomă.

cercetări complexe. Pe deasupra, ca și literatura comparată, imagologia studiază literatura de frontieră, marginală, în care sunt răspândite și valorificate cele mai multe stereotipuri. Interdisciplinaritatea, în acest caz, presupune toate trei principii de bază: principiul comparativ, teoriei și cel al metodei, în virtutea faptului că imagologia împrumută de la literatura comparată așa concepte operaționale ca *mit*, *simbol*, *imagine*, *trop literar*, preia unele instrumente specifice și noțiuni teoretice pentru abordarea personajului literar, dar și corpusul de texte literare. Aceste două discipline umaniste vor colabora și în continuare, mai ales pentru că se bucură, la ora actuală, de multă atenție din partea criticii literare. Metodologiile literaturii comparate și în special ale imagologiei literare facilitează discursurile criticii către o mai bună înțelegere internațională. Ele au capacitatea și posibilitatea de a promova sensibilitatea pentru reciprocitate, toleranță și înțelegerea dintre diferite culturi, ceea ce prevede competența interculturală.

Imagologia și Istoria mentalităților. Unii cercetători ai imagologiei literare și istorice au menționat legătura interdisciplinară dintre imagologie și istoria mentalităților. În acest sens, Iulian Boldea susține următoarele: „faptul că substanța imagologiei comparate este reprezentată de reprezentări ideatice sau mentalitare, predispune imagologia la un demers istoricist, diacronic, fundamentat pe studiul atent al evoluției, al dinamicii ideilor, reprezentărilor și imaginilor, ca și pe asumarea unui proiect epistemologic axat pe analiza impactului acestor imagini asupra mentalității Celuilalt” [19, p. 790].

Un alt cercetător român, Alexandru Duțu, extinde subiectul, afirmând că imagologia este direct legată de istoria mentalităților care lucrează, de asemenea, cu reprezentările mentale. Imaginea străinului este studiată în reprezentările colective ale popoarelor, așa cum apar ele în sursele literare, documentele politice, documentele școlare și celelalte mijloace de expresie și difuzare: teatru, cântece, almanahuri, corespondența particulară, proverbe, legende. Cercetătorul menționează și „o categorie de scrieri privilegiate atât de aceasta disciplină, cât și de literatura comparată: relatările artistice ale călătorilor, tratate cu aceleași entuziasm și mijloace de ambele discipline” [20, p. 45].

Imaginea Celuilalt, obiectul de studiu al imagologiei, presupune analize în plan diacronic, de aceea orice reprezentare despre un popor sau altul, acumulată de-a lungul timpului, trece inevitabil și prin filtrul istoriei. De această părere este Lucian Boia, istoric român, care precizează: „istoria însăși nu este, în felul ei, decât un discurs multiform în jurul principiilor opuse și complementare ale *identității* și *alterității*”, că „noi și ceilalți” reprezintă o axă care unește acești termeni și „regrupează esențialul raporturilor interumane”, iar „Celălalt” (cel mai adesea o persoană sau o comunitate) este observat „prin filtrul deformat al imaginarului” și „ceea ce percepem este imaginea sa, iar această imagine – ca orice imagine – face parte simultan din real și din ficțiune” [21, p. 117].

Considerăm că legătura interdisciplinară dintre imagologie și istoria mentalităților se produce, prin două principii specifice: comparativ și al metodei. Acest lucru este evident, în primul rând, prin faptul că ambele discipline studiază imaginea Celuilalt. În al doilea rând, imagologia împrumută conceptele operaționale de *identitate* și *alteritate*, precum și instrumentarul de analiză al acestora. Istoria ajută imagologia în abordarea imaginilor în plan diacronic.

Imagologia și Psihologia socială, și Etnopsihologia. Imagologia conlucrează cu disciplinele care studiază omul (inclusiv psihicul omului), ceea ce el gândește despre altul, relația lui cu semenii/alții etc. Aceste discipline sunt niște ramuri evolute din psihologia generală, și anume: psihologia socială și etnopsihologia. Imagologia are o legătură specială cu ambele discipline.

Caracterul colaborării imagologiei cu psihologia socială se explică prin faptul că cea din urmă îi furnizează celei dintâi, pe lângă conceptele operaționale împrumutate (*stereotip*, *clișeu*), și informații despre crearea stereotipurilor și consecințele acestora asupra omenirii.

Cercetătoarea portugheză, Maria João Simões susține că psihologii au investigat consecințele creării stereotipurilor, contribuind esențial la înțelegerea relevanței procesului din spatele creării stereotipurilor în relațiile dintre diverse grupuri sociale. Această conceptualizare teoretică a deschis o poartă pentru hermeneutica literară. De atunci, aceasta ne permite să vedem punctele comune, între formarea psihică a stereotipurilor în termenii sociali și calea în care lumea literară produce reprezentarea caracterelor și tipurile sociale și cum stereotipurile sunt configurate în ficțiune [7, p. 83].

De la etnopsihologie, imagologia împrumută conceptul operațional de „*etnoimagine*”, care reprezintă acea imagine creată de către o națiune despre o altă națiune, astfel lăsând să intre în joc interesele de superioritate și inferioritate. Comparatistul Hugo Dyserinck afirmă la un moment dat că imagologia „poate îndeplini, în anumite condiții, și o funcție etnopsihologică” [22, p. 206]. Se are în vedere că imagologia poate să-și aducă contribuția sa complementară la o înțelegere mai bună dintre grupurile etnice sau naționale, deoarece ea are capacitatea și dorința de-a elimina acele reprezentări mentale care fac imposibilă înțelegerea reciprocă dintre diferite culturi /națiuni. Într-o asemenea împrejurare, contribuția sa va fi aplicată la o cercetare „etnopsihologică”³ modernizată și eliberată de ideologia naționalistă, întrucât va contribui la sesizarea anumitor structuri și mecanisme interetnice care adeseori și într-o importantă măsură pot fi reduse la imaginile la care aderă reciproc grupele sociale în producțiile lor literare.

Acest proces se subînțelege din considerentul că ambele discipline studiază imaginile, etnoimaginile, stereotipurile. Etnopsihologia desfășoară o cercetare amplă a stereotipurilor etnice, ceea ce contribuie la o legătură interdisciplinară reperată pe principiul comparativ. Dar nu excludem și celelalte principii, cel al metodei și teoriei, deoarece, imagologia împrumută un set complex de instrumente de la psihologie, pentru completarea analizei imaginii Celuilalt.

Imagologia și Sociologia, și Antropologia. Imagologia literară se află în relație de interdisciplinaritate cu sociologia, care are ca obiect de studiu oamenii din societate, precum și cu antropologia, care se ocupă cu originea, evoluția omului. Ceea ce le unește este faptul că toate trei studiază imaginea omului, imaginea Celuilalt, iar colaborarea lor se produce cu ajutorul comparațiilor. Împreună, ele au posibilitatea să ofere o amplă perspectivă socio-culturală asupra reprezentării Celuilalt.

Lucian Boia, observă legătura incontestabilă dintre imagologia literară și antropologie. Cercetătorul afirmă că unii comparatiști consideră „discursul antropologic o ficțiune narativă, înrudită cu textul literar. Este poziția adoptată de antropofagia postmodernă de inspirație nord-americană, care susține subiectivitatea cercetării” [21, p. 127]. Iar comparatistul francez J. M. Moura este de părerea că studiile imagologice au o legătură strânsă cu sociologia. Pentru un rezultat relevant, imagologia trebuie să determine clar relațiile dintre literatură și domeniul imaginar al societății, precum și propriului său loc atât în interiorul literaturii generale, mai precis, al literaturii comparate, cât și în domeniul științelor sociale. Natura socială și culturală au avut în trecut o pondere apreciabilă, mai ales în comparatismul francez din prima jumătate a sec. XX-lea, credincios ideii că literatura este expresia societății [23, p. 271-287]. Și comparatiștii de renume ca J. Leerssen, M. Beller punctează, în 2007, nucleul diferenței, dar și legăturii dintre imagologie și sociologie. Ei sunt de părerea că imagologia nu este o formă de sociologie, „deși este situată în domeniul interdisciplinar mai larg al științelor umane, culturale și sociale” [24, p. xiii], dar urmărește să analizeze reprezentările obișnuite, subiective și imaginate ale stereotipurilor și imaginilor naționale din societate. Prin urmare, nu este un studiu al unei societăți propriu-zise, sau al unei națiuni specifice, ci mai degrabă o

³ Dyserinck are în vedere prin „Etnopsihologie” nu o știință a „caracterelor popoarelor”, a „sufletului popoarelor” și altele asemănătoare prea adeseori, care în trecut erau presupuse și elaborate pe concepte, în mare parte, preluate din ficțiune și ideologie, ci o știință modernă care contribuie la înlăturarea falselor reprezentări și ideologii [p. 209].

analiză critică a „reprezentării și construcției literare și culturale a personajelor naționale pretinse” [24, p. xiii], care își găsesc confirmare în societate.

Imagologia literară (literatura în general) operează cu tipuri de caractere și personaje literare care reprezintă grupuri și tipuri umane sociale inserate în intrigă. Intriga crește înăuntrul operei literare o conexiune împăienigenită între personaje și complexitatea compozițională a lucrării. Mai mult decât atât, „opera literară însăși este subjugată unui joc complex al convenției, al relațiilor intra și extra” [7, p. 83], ceea ce necesită un studiu interdisciplinar.

Imagologia și Filosofia. Caracterul interdisciplinar este evident și când este vizat raportul dintre imagologie și filosofie. Filosofii sunt acei care au analizat mult relația dintre „eu” și „celălalt, de care este interesată și imagologia. În acest context, filozofia propune imagologiei o informație amplă privitor la aceste relații, expusă de diverși filozofi ai timpului. Cercetătoarea portugheză, J. Simões afirmă că această relație dintre „eu” și „celălalt” reprezintă „un aspect-cheie” în conceptul de „ospitalitate” al lui Derrida, fiind de asemenea importantă în gândirea lui Deleuze și chiar a lui Rorty, dar și a altor filosofi proeminenți în *brainstorming*-ul acestui început de secol XXI [25, p. 23]. Filozofii care au abordat în cercetările lor problema identității și alterității cu relevanță pentru imagologie sunt: Emmanuel Levinas („*Între noi*”, 1991; „*Alteritate și transcendență*”, 1995), Mihail Bakhtine, Gilles Deleuze etc. Relația interdisciplinară între imagologia literară și filosofie se desfășoară în plan comparativ, ambele având în comun analiza raporturilor dintre „autohton” și „străin”, între „eu” și „celălalt”.

Imagologia și Studiile traducerii. Discuțiile privind legătura imagologiei cu studiile de traducere au fost lansate în urma apariției volumului *Interconnecting translation studies and imagology* [26]. Mesajul acestui volum este de a promova modalitățile de colaborare între imagologie și studiul traducerii. Studiul a fost elaborat de cercetătorii care lucrează atât în domeniul traductologiei, cât și al imagologiei. Volumul reprezintă o colecție de șaisprezece capitole, care acoperă diferite perioade, variate limbi, genuri și produse mass-media. Toate cele 16 articole din această carte se referă doar la imaginile națiunilor din Europa. Cele mai multe, mai exact 9 articole, se referă la limba engleză, 6 articole se referă la cea olandeză (care apare aici ca una din limbile din combinațiile traducerii), și mai puține se referă la limba spaniolă, italiană și germană. Trebuie de precizat că doar un singur articol este dedicat limbii române, estone și croate/sârbe. Autorii acestei cărți urmăresc legătura imagologiei cu studiul traducerii, deoarece ambele discipline se pot întâlni și pot beneficia de metodologiile uneia alteia în vederea reprezentării Celuilalt.

Referitor la această carte, Anna Fornalczyk-Lipska susține următoarele: „imagologia, o abordare în cadrul studiilor literare care se concentrează asupra percepțiilor și imaginilor transnaționale, nu este în niciun caz o problemă a trecutului, ci o disciplină vibrantă, capabilă să inspire alte domenii de cercetare” [27]. Datorită acestui lucru, imagologia astăzi nu și-a pierdut valabilitatea, dimpotrivă, rolul său în înțelegerea atitudinilor, stereotipurilor și prejudecăților în conturarea reprezentării discursive a identității culturale proprii și a altora nu trebuie subestimat, deoarece determină în cele din urmă relațiile internaționale. Din aceste considerente „imagologia reprezentărilor naționale și culturale este interesată și prin faptul că poate fi modelată și prin traducere, o formă de comunicare interculturală în sine” [27]. Traducerea, la fel ca și celelalte scrieri, are întotdeauna o istorie de la care apare un text și în care un text este transpus. Mai mult decât atât, ea antrenează în proces două culturi străine. Nu este de mirare că aceste proceduri de selecție și transfer, o parte inerentă a traducerii, pot juca un rol crucial (deși mai mult sau mai puțin ascuns) în modelarea imaginilor naționale. Acesta este locul în care se întâlnesc studiile de traducere și imagologia, iar acest domeniu de cooperare pare să invite o reflecție academică mai explicită.

Cartea începe cu un șir de întrebări despre valoarea aplicării metodei imagologice în studiile traducerii. În momentul traducerii pot fi transmise conștient (pe alocuri involuntar) imagini / stereotipuri despre o cultură sau alta. De aceea „nu există nici un dubiu referitor la importanța cercetării imagologice, rezultatele care pot fi folosite în studiul relațiilor interculturale, unde stereotipurile naționale joacă un rol esențial. Cercetarea imagologică [...] a produs multe studii importante ale identificării stereotipurilor naționale” [28, p. 97].

Unii cercetători din cadrul studiilor traducerii, ca Michael Cronin (1996) [29] și Maria Tymoczko (1999) [30], s-au interesat foarte mult, în ultimul timp, de rolul traducerii imaginii și construirii identității la diferite națiuni. Ei au operat cu traducerea imaginilor naționale ale Irlandei. Primul care a introdus studiul imagologic ca o metodă de lucru în cercetarea studiilor traducerii a fost cercetătoarea de origine turcă Nedret Kuran-Burçoğlu (1997, 2000) [31]. Ea susține că „traducerea în sine poate avea un efect de inițiere, formare sau de transformare a apariției imaginilor sau a imaginilor deja existente despre Celălalt” [32, pp. 144-145]. În conformitate cu spusele cercetătoarei, imaginea Celuilalt prevede trei etape ale procesului de traducere: a) anterior traducerii, b) în timpul traducerii și c) în timpul receptării.

Legătura interdisciplinară dintre imagologie și studiile traducerii a fost abordată pe larg la unele conferințe recente: „Low Countries Conference I: Translation and National Images”, din 2011 (*Conferința I pentru țările slab dezvoltate: Traducerea și Imaginile naționale*); sau „Transferring/Translating Cultural Images: Parallels between Stereotyping and Globalizing” din septembrie 2014 (*Transferul/Traducerea Imaginilor Culturale: Analogia între stereotipizare și globalizare*), la care au participat cercetătorii ai ambelor discipline.

Imagologia și celelalte științe umaniste. Evident că imagologia are o legătură strânsă cu toate științele umaniste, însă această legătură ține de nivele mai îndepărtate (de exemplu cu artele vizuale sau cu pedagogia etc.). Interdisciplinaritatea, în cazul lor, ține mai mult de formă și nu de conținut, deoarece și celelalte discipline pot transmite / analiza, cu ajutorul instrumentarului lor, stereotipurile / imagotipurile / imaginile despre un popor sau altul. Despre legătura imagologiei cu artele vizuale a vorbit pe larg Emer O’Sullivan, dr. hab. la Universitatea Leuphana Lüneburg, Germania, specialistă la Institutul de Studii Engleze. Ea se referă mai ales la imagologia pe care o creează și o transmite literatura pentru copii. Cercetătoarea menționează faptul că examinarea imaginilor națiunilor, culturilor și grupurilor etnice trebuie să se producă dintr-o dublă perspectivă: a reprezentărilor naționale și a felului în care ele sunt exprimate în materialul imaginilor din cărțile pentru copii [33, p. 11].

Laura Dooley analizează legătura imagologiei cu pedagogia într-un studiu al său din 2015. Astăzi, pe teritoriul tuturor țărilor există minorități străine, grupuri de diasporă. Grație acestui fapt, populația de bază va fi mereu în contact cu celelalte naționalități, riscând și unele conflicte interetnice. De aceea, Dooley propune studierea imagologiei la universitate, dar nu exclude nici liceul, fapt care ar facilita educația interculturală. Pedagogia interculturalității urmărește să le permită studenților să „respecte și să celebreze diversitatea, să promoveze egalitatea și să conteste discriminarea nedreaptă” [34, p. 204].

În concluzie subliniem încă o dată caracterul interdisciplinar al imagologiei literare și al colaborărilor ei stânse și indispensabile cu celelalte științe umaniste. S-a demonstrat că între imagologia literară și celelalte discipline s-a instaurat două procese: cel al interdisciplinarității, reperate pe inter-, intra-, multi- și pluridisciplinaritate, și de transdisciplinaritate. Totodată, s-a constatat că aceste procese au loc în baza a trei principii de bază: cel comparativ, de teorie și de metodă. Datorită caracterului interdisciplinar, imagologia are șansa unei analize complexe a imaginilor despre o țară/cultură/persoană străină sau proprie.

BIBLIOGRAPHY

1. Carré J. M. *Goethe en Angleterre*. Paris: Librairie Plon, 1920.
2. Heitman K. *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german, 1775-1918*. Un studiu imagologic. București: Univers, 1995.
3. Lașcu G. *Imagologia literară comparată. Câteva repere teoretice și metodologice*. Disponibil: <http://phantasma.lett.ubbcluj.ro/?p=2782> , [vizitat la: 22.05.18].
4. Lăzărescu D. A. *Imagology a New border Discipline*. În: *Historical Magazines*, XXVI, nr. 4, 1992.
5. Gavreliuc A. *Mentalitate și societate. Cartografii ale imaginarului identitar din Banatul contemporan*. Editura Universității de vest, 2003. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/393961751-gavreliuc-a-2003-2006-mentalitate-si-societate-euvt-pdf.pdf> , [vizitat la: 19.03.19].
6. Aran N. A. *Capturing the Imaginary: Students and Other Tribes in Amsterdam*. Barcelona, Spania, 2015. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/capturing-the-imaginary-students-and-other-tribes-in-amsterdam-embargo-version-uv-uva.pdf> , [vizitat la: 25.07.18].
7. Simões, M. J. *Imagology and Relational Complexity: The Group Stereotype*, 2009. Disponibil: https://www.academia.edu/30920201/Imagology_and_Relational_Complexity_The_Group_Stereotype , [vizitat la: 15.07.19].
8. *DEX*. București: Univers Enciclopedic, 1998.
9. Nicolescu, B. *Transdisciplinaritatea: Manifest*. Iași: Junimea, 2007.
10. Tötösy de Zepetnek S. *Comparative Literature: Theory, Method, Application*. Amsterdam: Atlanta, GA, 1998. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/163508779-Comparative-Literature-Theory-Method-Application.pdf>, [vizitat la: 10.02.19].
11. Thompson K. J. *Interdisciplinarity: History, Theory, Practice*. Detroit Wayne State UP, 1990. Apud Tötösy de Zepetnek S. *Comparative Literature: Theory, Method, Application*. Amsterdam: Atlanta, GA, 1998.
12. **Studia Imagologica 17**. *Imagology Revisited*. Ediție de Waldemar Zacharasiewicz. Amsterdam – New York: Rodopi, NY, 2010, 578 p.
13. **Studia Imagologica 20**. *Education and Celtic Myth, National Self-Image and Schoolbooks in 20th Century Ireland*, de Pádraic Frehan, Amsterdam – New York: Rodopi, NY, 2012, 362 p.
14. **Studia Imagologica 15**. *The Essence and the Margin. National Identities and Collective Memories in Contemporary European Culture*. Ediție de Laura Rorato și Anna Saunders, Amsterdam: Rodopi, 2009, 231 p.
15. **Studia Imagologica 21**. *Sardinia on screen: the construction of the Sardinian character in Italian cinema*. Ediție de Maria Bonaria Urban. Amsterdam: Rodopi, 2013, 579 p.
16. **Studia Imagologica 14**. *Images of the North Histories – Identities – Ideas*. Ediție de Sverrir Jakobsson. Amsterdam: Rodopi, 2009, 292 p
17. Cornea P. *Delimitari și ipoteze. Comunicari și eseuri de teorie literară și studii culturale*. Iași: Polirom, 2008, pp.245-256.
18. Kiziler Emer. *Die Imagologie Als Arbeitsbereich Der Komparatistik*. În: *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı:8, pp. 1-17, 2012. Disponibil: http://www.ijoess.com/Makaleler/1275068110_Die%20Imagologie%20als.pdf , [vizitat la: 17.12.18].
19. Boldea I. *Imagology, Globalism and Interculturalism*. În: The Proceedings of the “European Integration - Between Tradition and Modernity”, ”Petru Maior” University

- of Tîrgu Mureș, 2013, pp. 789-801. Disponibil: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A23433/pdf> , [vizitat la: 10.12.18].
20. Duțu A. *Literatura comparată și istoria mentalităților*. București: Editura Univers, 1982.
  21. Boia L. *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Humanitas, 2000.
  22. Dyserinck H. *Imagologia comparată*. În „Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților”, de Al. Duțu. București: Meridiane, 1986, pp.197-209.
  23. Moura J. M. *L’imagologie littéraire, essai de mise au point historique et critique*. În: *Revue de Littérature Comparée* 3 (1992), pp. 271-287.
  24. Leerssen Joep, Manfred Beller. *Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters, A Critical Survey*. Amsterdam: Rodopi, 2007.
  25. Simões Maria João. *Imagotipos literarios: processos de (des)configuração na Imagologia Literaria*. Centro de Literatura Portuguesa, CLP – Universidade de Coimbra, 2007, pp. 9-53. Disponibil:<https://estudogeral.sib.uc.pt/bitstream/10316/28919/1/Imagotipos%20liter%C3%A1rios.pdf> [vizitat la: 17.06.19].
  26. *Interconnecting translation studies and imagology* (de Luc van Doorslaer, Peter Flynn, Joep Leerssen (eds.)). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2016, 333 p.
  27. Fornalczyk-Lipska Anna, *Interconnecting Translation Studies and Imagology*. Disponibil: <https://www.questia.com/library/journal/1G1-491909215/interconnecting-translation-studies-and-imagology> , [vizitat la: 05.08.19].
  28. Todorova M. *Book Review*. În: *New Voices in Translation Studies*, 15, 2016, pp. 97-102. Disponibil: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Title reviewed Interconnecting Translati.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Title%20reviewed%20Interconnecting%20Translati.pdf) , [vizitat la: 17.06.19].
  29. Cronin M. *Translating Ireland: Translation, Languages, Cultures*. Cork: Cork University Press, 1996.
  30. Tymoczko M. *Translation in a Postcolonial Context*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1999.
  31. Kuran-Burçoğlu Nedret. *Multiculturalism: Identity and otherness*. Istanbul: Boğaziçi University Press, 1997.
  32. Kuran-Burçoğlu Nedret. *At the Crossroads of Translation Studies and Imagology*. În: *Translation in Context*, ediție de Andrew Chesterman și Yves Gambier. Amsterdam: John Benjamins, 2000, pp.143-150.
  33. O’Sullivan E. *Imagology Meets Children’s Literature*. În: *International Research in Children’s Literature*, 4(1), 2011, pp. 1-14. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/271240854_Imagology_Meets_Children's_Literature , [vizitat la: 27.12.18].
  34. Dooley Laura. *Second-level Students’ Perceptions of Immigrants Investigated in the Classroom: an Imagological Mixed-Methods Approach*. Dublin: City University, 2015. Disponibil: http://doras.dcu.ie/20793/1/Thesis_final_version_4.09.15.pdf , [vizitat la: 22.07.18].